

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2015-2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Aneta Drobná

Promlčení a prekluze

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Martina Prokopová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2015-2016

BACHELOR THESIS

Aneta Drobná

Limitation of actions and preclusion

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Martina Prokopová

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15.02.2016

Aneta Drobná .....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce JUDr. Martině Prokopové za odborné vedení, podnětné připomínky a cenné rady, které mi výrazně pomohly ke vzniku této práce.

Anotace

V bakalářské práci se zabývám pojmem promlčení a jeho vysvětlení v právních kodexech. Podrobně se zde zabývám podstatou promlčení, předmětem a smyslem promlčení. V druhé polovině práce se věnuji prekluzi a jejímu vysvětlení v návaznosti na promlčení. Dále v práci uvádím rozdíly, které jsou mezi promlčením a prekluzí. V závěru práce se věnuji citováním práv, která se nepromlčují a jejich stručnému vysvětlení. Práva, která se nepromlčují, jsou nedílnou součástí promlčení a tvoří podstatnou část, která slouží pro úplné pochopení problematiky promlčení.

Klíčová slova

Námitka promlčení, prekluzivní lhůta, plnění, promlčecí doba, promlčení, prekluze, uplynutí promlčecí lhůty.

Annotation

The thesis is devoted to the concept of limitation of actions, and its explanation of the legal codes. In detail I am dealing with the essence of limitation of actions, the particular subject and the main purpose of limitation. The second half of the work is devoted to extinction and its explanation in relation to limitation. Furthermore, I mention the differences which exists between time-barred of limitation and preclusion. The conclusion was made to quote the rights which cannot be judge by limitation of actions and their brief explanation. The rights which do not belong under the limitation of actions are an integral, irreplaceable part of the prescription and a substantial part of full understanding of the issue of limitation of action.

Keywords

Limitation of action, preclusion, period of preclusion, the limitation period, the expiry of the limitation period, the performance, the limitation period.

Obsah

ÚVOD	8
I. PROMLČENÍ	9
II. PROMLČENÍ OBECNĚ	13
III. PODSTATA PROMLČENÍ	13
IV. PŘEDMĚT PROMLČENÍ OBECNĚ	16
V. DŮSLEDKY PROMLČENÍ	19
VI. PROMLČECÍ LHŮTY, POČÁTEK A BĚH PROMLČENÍ	23
VII. PROMLČENÍ, PREKLUZE, PROPADNUTÍ PRÁVA	26
VIII. TERMINOLOGIE	27
IX. PRÁVNÍ ÚPRAVA PROMLČENÍ V SOUKROMÉM PRÁVU	27
X. NÁMITKA PROMLČENÍ OBECNĚ	28
XI. PREKLUZE	35
XII. ZÁVĚR	41
XIII. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	44

ÚVOD

Promlčení (*praescriptio longi temporis*) je jedním z tradičních a významných institutů soukromého práva. Není však institutem jen práva privátního, ale uplatňuje se i v právu veřejném. Pro rozsáhlost tématu, se nebudu zabývat veřejnoprávní úpravou promlčení, ale pouze soukromoprávní úpravou, dle předpisů a norem upravující soukromé právo. Zejména zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) a navazující odborné předpisy uvedené popř. v poznámce pod čarou.

Promlčení spolu s prekluzí a vydržením představuje jeden z následků marného uplynutí času v právu. O všech těchto kategoriích bývá často pojednáno na stejných místech zejména učebnicových výkladů, a to především z důvodu jejich obdobného právně politického základu. Ve všech případech se totiž jedná o působení času na právní poměry, specificky o transformaci určitého dlouhodobého faktického stavu na stav právní (tak u dlouhodobé poctivé držby práva lze toto právo vydržet, naopak u dlouhodobého nevykonávání práva dochází k jeho promlčení, popř. prekluzi). Neznamena to ovšem, že by promlčení a vydržení byly na sobě závislé v tom smyslu, že by promlčením (prekluzí) jednoho práva docházelo k nabytí téhož práva vydržením. Naopak, v této relaci jsou na sobě obě instituce nezávislé (tak např. vlastnické právo je nepromlčitelné, avšak je možno je nabýt vydržením). Tato spojitost mezi všemi kategoriemi se projevuje i v legislativních úpravách, což ale bývá kritizováno.

Vzájemná provázanost promlčení (prekluze) a vydržení byla historicky tak silná (a tyto tendence lze pozorovat v některých zemích ještě dnes), že obě kategorie byly původně sloučeny do jedné množiny (*praescriptio*), v níž se dále rozlišovalo promlčení *stricto sensu*, tzv. pozbývací promlčení (*praescriptio extinctiva*) a nabývací promlčení, tj. vydržení (*praescriptio acquisitiva*).¹

---

¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rektifikaci občanského práva. 3. díl.* Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, *passim*

I. PROMLČENÍ

1. Pojem a podstata promlčení

Promlčení je právní následek vyvolaný marným uplynutím lhůty, během níž bylo možné subjektivní právo věřitele vymáhat před orgány ochrany práva (hlavně před soudem) a která plynula, aniž by se toto právo realizovalo.

Občanský zákoník z roku 1964 (dále jen „OZ 1964“) používal pojem lhůta a doba jako synonyma, což bylo předmětem časté kritiky.² Podle názoru právní vědy představuje doba časový úsek, během něhož něco trvá, je vymezena začátkem a koncem a její uplynutí je závislé na počítání času (např. záruční doba, výpovědní doba). Naproti tomu lhůta je dána pro účastníka právního vztahu, aby vlastním projevem vůle vyvolal nějaký právní následek, např. lhůta pro akceptování oferty, promlčecí lhůta, prekluzivní lhůta apod.³

Promlčení subjektivního práva se realizuje ve dvou fázích. První stadium promlčení je vyvoláno dvěma působícími právními skutečnostmi, a to marným uplynutím času (právní událostí) a neuplatněním práva během zákonem stanovené lhůty (omisivním právním úkonem)⁴. Věřitel může i po uplynutí promlčecí lhůty žádat plnění od dlužníka; pokud dlužník plní dobrovolně, nevznikne na straně oprávněného věřitele bezdůvodné obohacení, jelikož právní důvod k plnění (dluh dlužníka vůči věřiteli) spočívá v tom, že po uplynutí promlčecí lhůty může dlužník odmítnout splnit svůj dluh věřiteli. Pokud bude věřitel vyžadovat plnění soudní cestou, dlužník se může před soudem bránit vznesením námitky promlčení. Uplynutím promlčecí lhůty tedy vzniká dlužníkovi nové subjektivní právo namítnout promlčení před soudem, čímž se subjektivní právo věřitele stává vymahatelným podmíněně, tj. v závislosti na využití práva dlužníka vznést námitku promlčení.

Druhé stadium promlčení nastupuje okamžikem, kdy promlčené právo začne realizovat věřitel soudní cestou. Pokud dlužník své právo vznést námitku promlčení nevyužije, soud k ní nepřihlíží z úřední povinnosti na rozdíl od zániku práva, ale věc projedná a rozhodne. Využití nového subjektivního práva dlužníka vznést námitku promlčení před soudem po uplynutí promlčecí lhůty je zcela v jeho dispoziční pravomoci, tj. pouze dlužník sám může rozhodnout, zda námitku promlčení vznese, nebo tuto možnost nevyužije.

---

² ELIÁŠ, K a kol., 2008, s. 410.

³ ELIÁŠ, K a kol., 2008, s. 410.

⁴ Omisivní - spočívající v nečinnosti nebo v opomenutí tam, kde norma nebo smlouva ukládá objektu být aktivní.

Pokud dlužník využije své právo vznést námitku promlčení, soud po zjištění, že žalované subjektivní právo je skutečně promlčeno, je povinen žalobu věřitele zamítnout bez dalšího zjišťování skutkového stavu. Tedy až sukcesivním přistoupení třetí právní skutečnosti (právním úkonem dlužníka v podobě vznesení námitky promlčení) ke dvěma výše uvedeným simultánním právním skutečnostem dochází k zániku nároku subjektivního práva věřitele, tj. subjektivní právo věřitele není vymahatelné donucovací mocí státu. Z toho vyplývá, že marné uplynutí promlčecí lhůty nemá vliv na existenci subjektivního práva věřitele, způsobuje pouze podmínění (a tím i oslabení) práva věřitele na jeho vymožení soudní cestou v důsledku vzniku práva dlužníka vznést námitku promlčení. Jestliže dlužník účinně vznesl námitku promlčení před soudem, nárok na vymáhání žalovaného subjektivního práva zaniká, ale subjektivní právo věřitele existuje nadále v podobě naturálního, tedy soudní cestou nevymahatelného práva. Proto, pokud by se dlužník rozhodl dobrovolně plnit dluh věřiteli, ani v tomto případě nepůjde o bezdůvodné obohacení na straně věřitele; právní titul na plnění, byť jen v oslabené podobě bez nároku, existuje nadále. Dlužník se nemůže domáhat vrácení toho, co plnil věřiteli, a to ani v případě, že neměl poznatek o tom, že dluh je promlčen a před soudem mohl vznést námitku promlčení. Je to jeden ze znaků, jímž se právní institut promlčení liší od zániku práva, ať již z důvodu jeho neuplatnění (prekluze) dle § 654 OZ nebo z důvodu prostého uplynutí doby, pokud byl právní vztah sjednán na dobu určitou.⁵

Marným uplynutím promlčecí lhůty a vznesením námitky promlčení dlužníkem žalované subjektivní právo věřitele existuje už jen v podobě naturálního práva, kterému podle předcházející právní úpravy promlčení odpovídala naturální povinnost dlužníka plnit, tzv. naturální obligace. Nová právní úprava vychází z premisy, že když nebylo právo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí se a dlužník není povinen plnit. Z dikce OZ: „*dlužník není povinen plnit*“ vyplývá, že závazek dlužníka poskytnout plnění věřiteli promlčením zaniká.

Toto potvrzuje i důvodová zpráva, která uvádí, že: „*pokud se právo promlčí, dlužníková povinnost k plnění zaniká, jeho oprávnění plnit zůstává*“. Taková právní úprava však vyvolává dojem, že jde o právní úpravu prekluze (zániku práva jeho neuplatněním), a ne o právní úpravu promlčení. S každým subjektivním právem souvisí právní povinnost jednoho nebo více účastníků právního vztahu, příp. všech subjektů právních vztahů (*erga omnes*).

Pokud by právní povinnost zanikla ve smyslu dikce OZ, zůstalo by subjektivní právo věřitele bez právní povinnosti dlužníka.

---

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., § 603 - práva a povinnosti zaniknou uplynutím doby, na kterou byly omezeny, (dále jen „OZ“).

DŮVODOVÁ ZPRÁVA K § 609 OZ

Platná úprava promlčení (§ 100 odst. 1 OZ, § 388 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „ObchZ“) staví na přístupu, že promlčí-li se právo, soud je k námitce dlužníka nepřizná. Z hlediska soukromého práva je podstatné, že dlužník není povinen plnit. Promlčí-li se právo, dlužníková povinnost k plnění zaniká, jeho oprávnění plnit zůstává.

Z toho důvodu návrh staví do čela úpravy promlčení dvě právní pravidla. Za první, že pokud právo nebylo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí-li se a dlužník není povinen plnit. Za druhé, že pokud dlužník plnil po uplynutí promlčecí lhůty, nemůže požadovat, aby mu plnění bylo vráceno.

Zákonná ustanovení platných soukromoprávních předpisů používají výrazů „lhůta“ a „doba“ libovolně. Lhůtou je čas vymezený určité osobě, aby si projevem vůle zachovala vlastní právo. V ostatních případech jde o dobu. Oboje se důsledně rozlišuje, tudíž se v osnově setkáme se záruční dobou, s výpovědní dobou, s dobou prodlení, ale se lhůtou promlčecí, prekluzivní, akceptační apod. Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, pak se lhůta prodlužuje až do nejbližšího následujícího pracovního dne tak, aby ještě v tomto dni bylo možné právně jednat. Případně-li na sobotu, neděli nebo svátek konec doby, není důvod její běh prodlužovat.

Podle důvodové zprávy se zákonodárce řídil německým modelem promlčení. Podle ustanovení § 214 odst. 1 BGB: „*po nástupu promlčení je dlužník oprávněn plnění odmítnout*“ (*Nach Eintritt der Verjährung ist der Schuldner berechtigt, die Leistung zu verweigern*).⁶ Z citace německé dikce zákona vyplývá pouze skutečnost, že marným uplynutím promlčecí lhůty vzniká dlužníkovi nové subjektivní právo odmítnout plnit věřiteli. Tohoto práva se dlužník musí aktivně dovolat před soudem, před kterým prohlásí, že nebude věřiteli plnit z důvodu promlčení, resp. z důvodu uplynutí dlouhého časového období. Z uvedeného německého znění tedy nevyplývá, že dlužníkova povinnost plnit zaniká; dlužník pouze získává promlčením nové právo odmítnout plnit, pokud se ho aktivně dovolá před soudem.

V praxi je zde otázka, do kdy může dlužník před soudem uplatnit právo na vznesení námítky promlčení. Zatímco od roku 2001 bylo možné vznést námitku promlčení až do pravomocného rozhodnutí ve věci samé, v současnosti je tato otázka sporná i v samotné rozhodovací praxi soudů. Na jedné straně existuje názor, že námitka promlčení je přípustná i v odvolacím řízení, protože posouzení námítky promlčení představuje právní stránku věci a ne hodnocení skutkových okolností případu. Subjektivní právo dlužníka namítat promlčení není možné podle tohoto názoru považovat za novou právní skutečnost ve smyslu § 205a OSŘ. K tomuto názoru se původně přiklonil i NS ČR. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 29. 10. 2003 sp. zn. 32 Odo 879/2002, který ve svém rozhodnutí judikoval, že: „*při posuzování námítky promlčení vznesené až v odvolacím řízení se nepřihlíží k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům*.⁷ *I když se dlužník námitkou promlčení dovolává právní skutečnosti, totiž uplynutí promlčecí lhůty, neuplatňuje samotnou námitkou promlčení takové právní skutečnosti, které by byl povinen uvést v rámci své povinnosti tvrzení, ale uplatňuje pouze své právo dovolat se promlčení. Právo dlužníka vznést námitku promlčení žádný hmotněprávní ani procesněprávní předpis nekoncentruje do určitého stadia řízení, přičemž z povahy námítky promlčení dané hmotněprávní úpravou vyplývá, že ji lze uplatnit kdykoliv v řízení. V režimu neúplné apelace se však může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v dovolacím řízení, jen když není spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů.*“⁸

---

⁶ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 s., SELLERT, Wolfgang a Uwe DIEDERICHSEN. Das BGB im Wandel der Epochen ; Uwe Diederichsen und Wolfgang Sellert (Hg.). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2002, 199 s.

⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002, uveřejněný pod číslem 45/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

⁸ JEHLÍČKA, ŠVESTKA, ŠKÁROVÁ, 2004, s. 364-365.

II. PROMLČENÍ OBECNĚ

Smyslem promlčení je především stimulovat věřitele k rychlému (včasnému) uplatnění jeho práv (*vigilantibus iura*), a tím i předcházet v konkrétních případech důkazní nouzi na straně žalobce v soudním řízení. Jestliže by totiž věřitel, poté, co mu vznikla možnost uplatnit svá práva, s jejich uplatněním dlouho otálel, ztížila by se možnost dopátrat se skutkového stavu jako základu soudního rozhodnutí, prodlužovalo by se důkazní řízení, tím by narůstaly i náklady. Úprava promlčení zároveň i chrání dlužníka. Ten nemůže být vystaven nebezpečí postihu od svého věřitele bez jakéhokoliv časového omezení (dlužníkovy povinnosti nemohou být vynucovány kdykoliv v budoucnosti, neboť s delším časem se snižuje efektivní možnost obrany dlužníka proti věřiteli).

Dlužník, jehož věřitel se dlouhou dobu chová tak, jako by své právo uplatnit nechtěl, může legitimně očekávat, že se chování věřitele po dlouhé době nezmění (princip *pactis*), a podle toho se zachovat. Kolidující zájmy dlužníka a věřitele, které mají být prostřednictvím institutu promlčení řešeny, vedou k uplatnění principu *proporcionality* (věřitel nemůže být možností domáhat se svých práv zbaven příliš brzy a dlužník nesmí být vystaven možnosti postihu bez jakékoli časové limitace). V pozadí úpravy promlčení stojí snaha zajistit právní jistotu stran (projev zásady *quieta non movere*).⁹ Uznává se rovněž, že je ve veřejném zájmu řešit soudní spory rychle a účinně, a tím zabráňovat dlouhodobým nejistým stavům, které jsou nákladné a neúčelné. Z uvedených důvodů je promlčení pravidelnou součástí všech právních řádů.¹⁰

III. PODSTATA PROMLČENÍ

Podstata promlčení plyne z první věty § 609 OZ: „*Nebylo-li právo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí se a dlužník není povinen plnit*“. K tomu, aby bylo možno mluvit o právním následku promlčení, se vyžaduje splnění právní skutečnosti, která je složena ze dvou, resp. tří prvků. Jimi jsou: 1) **existence práva, které podléhá promlčení**, 2) **uplynutí promlčecí lhůty** a 3) **omisivní jednání věřitele** spočívající v nevykonání práva před uplynutím promlčecí lhůty. Všechny předpoklady musí být splněny kumulativně.

⁹ Srov. i ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 30 an.

¹⁰ ZIMMERMANN, R. *Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, s. 62.

1. Existence práva, které podléhá promlčení

Promlčení může nastat pouze ve vztahu k subjektivním právům, která se promlčují. Jiná práva nemohou být tímto následkem dotčena – práva, která se nepromlčují, však mohou podléhat prekluzi.

2. Uplynutí promlčecí lhůty

Vyžaduje se, aby uplynula celá promlčecí lhůta (případně prodloužená o dobu jejího stavení atd.), ať již jde o lhůtu s objektivně či subjektivně stanoveným počátkem, ať již byla její délka jakákoli, ať již byla stanovena zákonem či dohodou stran. Relevantní není jen délka promlčecí lhůty, nýbrž i okamžik jejího počátku, jakož i její plynutí. Zákon kombinuje různá kritéria promlčecích lhůt – např. podle jejich délky, podle toho, zda je délka stanovena kogentně či dispozitivně, podle toho, zda je počátek běhu lhůty stanoven subjektivně či objektivně atd. Vzhledem k tomu, že uplynutí promlčecí lhůty obvykle vede k faktickému zbavení vlastnictví věřitele, je počátek promlčecí lhůty zpravidla vázán na možnost vědomosti věřitele o tom, že se jeho právo promlčuje. Moderním trendem je stavět na roveň subjektivní vědomosti věřitele nevědomost způsobenou jeho hrubou nedbalostí.

3. Omisivní jednání věřitele

Aby oprávněný subjekt zabránil promlčení svého práva, musí je vykonat v rozhodné lhůtě předepsaným způsobem. Zákon mluví o pouhém „vykonání práva“ bez bližší specifikace. Nepochybně se však takovým výkonem rozumí uplatnění práva u příslušného orgánu veřejné moci, tj. jeho uplatnění v řízení před soudem, popř. jiným k tomu příslušným orgánem, např. rozhodčím soudem. Upomínka adresovaná povinné osobě (dlužníkovi), a to bez rozdílu, zda ústně či písemně, není výkonem práva, který by mohl odvrátit následky promlčení.

Rovněž tak pokus o jakékoliv jiné mimosoudní vykonání práva (např. pokus věřitele uzavřít s dlužníkem dohodu o privativní novaci, v rámci níž by došlo k zániku již promlčeného práva) není tím výkonem práva, jak mu rozumí § 609 OZ, již zmiňovaný výše. V určitých případech však může mít takové jednání vliv na běh promlčecí lhůty.

Výkon práva v rozhodné době je tedy výkonem práva v rámci běhu promlčecí lhůty. Právo takto může být vykonáno kdykoli, samozřejmě i poslední den této lhůty. Skutečnost, že se oprávněný odhodlal k výkonu práva až těsně před uplynutím promlčení (klidně i poslední den lhůty) v obecné rovině sama o sobě není zneužívajícím výkonem práva.¹¹

Promlčení je objektivní skutečností zásadně nezávislou na vědomí věřitele či dlužníka o něm. Je tedy nerozhodné, zda věřitel (dlužník) o promlčení práva věděl, či zda o něm vůbec vědět mohl. Ani omyl kterékoli ze stran např. o tom, že se právo nepromlčuje (či se promlčuje v jiné lhůtě) nemá na promlčení obecně žádný vliv. Pokud byly splněny podmínky pro započetí běhu promlčecí lhůty, právo se začíná promlčovat bez ohledu na číkoliv vědomost o skutečnosti jejího započetí. Tento závěr není v rozporu s tím, že některé promlčecí lhůty jsou budovány na tzv. subjektivním principu, tj. na principu, podle něhož lhůta může začít běžet až od okamžiku znalosti (skutečné nebo předpokládané) věřitele o určité skutečnosti (např. o tom, kdo mu způsobil újmu). Pokud totiž věřitel o této skutečnosti ví, promlčecí lhůta počne běžet bez ohledu na to, že věřitel např. neví, že jeho právo podléhá promlčení a v jaké lhůtě se promlčuje.

---

¹¹ Srov. např. usnesení NS ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 32 Odo 1122/2003. Dle něho „Věřitel může dluh uplatnit u soudu kdykoliv během promlčecí doby, aniž by se vystavil námitce promlčení. Promlčecí dobu nemůže soud fakticky zkrátit s odůvodněním, že vymáhání dlužné částky po delší době je v rozporu s dobrými mravy. Tento závěr se však nemusí týkat i příslušenství pohledávky (např. úroku z prodlení).“

IV. PŘEDMĚT PROMLČENÍ OBECNĚ

Občanský zákoník zachoval koncepci promlčení práv, tj. subjektivních práv (oprávnění věřitele) a to zásadně práva majetkové povahy, ať již relativní, tak absolutní (práva osobní se naopak zásadně nepromlčují). Nepromlčují se proto povinnosti, byť se někdy užívá spojení „promlčený dluh“ jako antipod věřitelova práva, ani se nepromlčují závazky (obligace), tedy právní vztahy mezi věřitelem a dlužníkem. Konstrukce promlčení subjektivních práv je zákonem terminologicky sledována konstantně až na drobné výjimky. Tak např. § 615 odst. 1 OZ, § 616 OZ, § 1989 odst. 1 či § 2054 odst. 3 OZ mluví o promlčení *pohledávky*. To však není chybné; oba užitá termíny jsou obdobné, přičemž jeden má širší význam (výraz „právo“ je širší než „pohledávka“). Rozdílné použití nevede k odlišným důsledkům a nemá tedy praktický význam. Ani OZ 1964 nebyl v těchto věcech konzistentní. Nedůsledný byl i ObchZ – na některých místech mluvil o promlčení práva (§ 393 odst. 1 ObchZ), jinde o promlčení nároku (§ 393 odst. 2 ObchZ).

Přijaté východisko promlčení subjektivních práv však není zdaleka jediné možné. Tak např. rakouský ABGB mluví ve svých § 1478 a § 1479 o promlčení *práva*. Stejnou koncepci obsahuje italský CoC. Oproti tomu německý BGB je v § 194 založen na koncepci promlčení *nároku* (*Anspruchsverjährung*). Nárok (*Anspruch*) je definován jako *právo žádat po jiném nějaké jednání či opomenutí*.¹² Německý model promlčení je tedy ve srovnání s českým (rakouským, italským) užší, neboť dle této koncepce se nepromlčují tzv. kreační oprávnění (*Gestaltungsrechte*), která spočívají v tom, že opravňují k bezprostřednímu působení na právní poměry v podobě vzniku, změny nebo jejich zániku. Mezi tato kreační oprávnění patří např. právo vypovědět závazek, právo odstoupit od smlouvy, opční právo, a také právo namítnout relativní neplatnost. Tato kreační oprávnění naopak prekludují. Zatímco nároky, ve smyslu subjektivního práva na plnění, se uplatňují u soudu, kreační oprávnění se realizují hmotněprávním jednáním. K zamezení promlčení tedy není třeba např. uplatnit právo u soudu žalobou, nýbrž postačuje, že je právo vykonáno prostým adresovaným hmotněprávním jednáním. Stejnou koncepci obsahuje i polský KC, z jehož čl. 117 plyne, že *majetkové nároky podléhají promlčení*. Opět jiný přístup zaujímá francouzský CC, který v čl. 2262 pracuje s promlčením *žalob*. Stejně tak i španělský zákoník v čl. 1961 uznává za předmět promlčení

---

¹² Toto pojetí nároku je odlišné od české koncepce. Zatímco v Německu je nárokem myšleno právo požadovat po jiném určité jednání či opomenutí, v naší literatuře se rozvinulo pojetí nároku jakožto vlastnosti subjektivního práva, která představuje možnost domáhat se právní ochrany realizace subjektivního práva ze strany veřejné moci. OZ však na jednom místě používá pojem nárok i ve druhém významu, tj. ve významu práva na plnění, a sice v § 2622 odst. 2: „Zhotoviteli zaniká nárok na určení zvýšení ceny podle odstavce 1, jestliže neoznámí nutnost překročení rozpočtované částky (...)“

žalobu. Kuriózní je v tomto ohledu švýcarský ZGB, podle jehož čl. 95 se promlčují *nároky*, podle čl. 137 *žaloba* a konečně podle čl. 639 dokonce *ručení*. Anglické právo, jak již řečeno, chápe promlčení jako procesní institut – předmětem promlčení jsou zde *žaloby* (mluví se o žalobním promlčení – *limitation of actions*). Česká cesta je proto jen jednou z více možností. Přijatá široká koncepce promlčení subjektivních práv vyvolává řadu problematických otázek – např. ve vztahu k promlčení práva vznést námitku relativní neplatnosti právních jednání, práva odstoupit od smlouvy, práva vznést námitku promlčení apod. Český přístup zahrnuje mezi promlčitelná práva nejen práva na plnění (nároky), nýbrž i kreační oprávnění.

1. Vymezení majetkových práv

Majetková práva mají za svůj předmět majetkové hodnoty, např. věc (u absolutních majetkových práv) nebo plnění majetkové povahy (u relativních práv majetkových čili u práv závazkových). Majetková práva lze definovat též negativně jako všechna soukromá práva, která nejsou právy osobními.

Majetková práva jsou tedy práva, jejichž předmětem je majetek v nejširším smyslu slova. Spadají sem jak absolutní majetková práva (část třetí OZ, tj. věcná práva a právo dědické), tak i relativní majetková práva (část čtvrtá OZ, tj. obligace). Majetkové právo tedy zahrnuje práva k věcem, tj. práva zakládající právní panství nad věcmi (vlastnické právo, věcná práva k věci cizí). Dále úpravu majetkově právních následků smrti člověka, tj. právo dědické. Mezi majetková práva náleží i obligační právo, které zakládá právo na plnění mající majetkovou povahu. Do majetkových práv náleží i určitá práva z oblasti právo rodinného, a to právo upravující majetkové společenství manželů.

Z majetkových práv podléhají promlčení jak práva relativní (obligační), tak i absolutní (věcná). Do první skupiny náleží např. právo na peněžení plnění (právo na zaplacení kupní ceny, právo na reutární náhradu škody), avšak i na plnění nepeněžní (právo poskytnutí určité činnosti, právo na náhradu škody uvedením do původního stavu). V této souvislosti je vhodné zmínit se i o kategorii nájmu, který je občas uváděn jako promlčitelné obligační právo. Máme za to, že se nájem nepromlčuje. Nájem totiž sám o sobě není právem; je jen označením pro obligaci mezi pronajímatelem a nájemcem. Pokud je známo, tak v české literatuře se problematikou promlčení nájmu (totéž se týká pachtu) doposud nikdo souvisle nezabýval. V Německu je situace opačná. Zde se uznává, že trvající obligace (tzv. *Dauerschuldverhältnisse*) – typicky právě nájem a pacht, jako takové promlčení nepodléhají; promlčení ovšem podléhají nároky z nich vzniklé. Typickým reprezentantem druhé skupiny práv (práv absolutních) je potom např.

věcné břemeno či právo zástavní. Samozřejmě ne všechna majetková práva podléhají promlčení. Co se týče výjimek, nepromlčuje se např.: vlastnické právo ani právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene. O těchto výjimkách se stručně zmiňuji v závěrečné kapitole.

2. Právo namítnout relativní neplatnost právního jednání

Otázka promlčitelnosti práva vznést námitku relativní neplatnosti právního jednání je dlouhodobě diskutovanou otázkou. Literatura i judikatura za účinnosti OZ 1964 tuto možnost připouštěly. Argumentovalo se zejména důvodovou zprávou k novele OZ 1964 č. 131/1982 Sb., a také přechodnými ustanoveními § 507a odst. 4 OZ 1964 a § 865 odst. 4 OZ 1964. Dle posléze jmenovaného ustanovení „*Jde-li o právo dovolat se neplatnosti právního úkonu z důvodu uvedeného v ustanovení § 40a ve znění zákona č. 131/1982 Sb., k němuž došlo před 1. dubnem 1983, neskončí se promlčecí doba dříve, než uplynutím tří let od tohoto dne*“. Názor o promlčitelnosti námitky relativní neplatnosti byl zastáván již mnohem dříve, a to od konce šedesátých let minulého století.¹³ Pochybnosti, které zde vznikají, vycházejí z úvahy, zda právo dovolat se neplatnosti je právem majetkové povahy. Mám za to, že tomu tak ve všech případech být nemusí. Je samozřejmé, že dovoláním se neplatnosti mohou vznikat nová práva majetkové povahy (zejm. práva a povinnosti z kondikce). To však nic nemění na závěru o spíše nemajetkové povaze práva dovolat se neplatnosti. Dalším pochybným prvkem koncepce promlčitelnosti uvedeného práva je fakt, že neúměrně zatěžuje právní styk. Příkladem může být právní jednání učiněné v omylu, kterého se mýlící strana může dovolat. Rozumné by bylo řešení příkazující dotčené osobě dovolat se svého omylu (a tím i neplatnosti) neprodleně či bez zbytečného odkladu poté, co jej rozpoznala či měla a mohla rozpoznat (samozřejmě v kombinaci s objektivní promlčecí, popř. prekluzivní lhůtou). Zákonem přijaté řešení vede k důsledku, že přestože je dotčené osobě známo, že jednala v omylu, může odkládat námitku neplatnosti další tři roky, a tím vyvolávat nejistotu. Takové jednání by navíc mohlo být podle okolností posouzeno jako rozporné s principem poctivosti, popř. jako zneužití práva.

Promlčecí lhůta práva dovolat se relativní neplatnosti počíná běžet od okamžiku, kdy k právnímu jednání došlo. K této otázce se vyjádřil i NS ve *Zhodnocení k výkladu některých ustanovení novel zákona o rodině, občanského zákoníku, občanského soudního řádu a notářského řádu z roku 1982*, (R 50/1985). V něm byl vysloven závěr, že promlčecí doba

---

¹³ ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 40.

(lhůta) podle § 101 OZ 1964 u práva dovolat se relativní neplatnosti právního úkonu (právního jednání) pro některý z důvodů stanovených v § 40a OZ 1964 začíná běžet dnem, kdy došlo k uzavření právního úkonu.

3. Právo odstoupit od smlouvy

Právo odstoupit od smlouvy je jak teorií,¹⁴ tak judikaturou, chápáno jako právo, které se promlčuje. Následkem promlčení práva odstoupit od smlouvy je možnost dlužníka uplatnit proti právu oprávněného subjektu námitku promlčení. Namítne-li tedy dlužník důvodně promlčení tohoto práva věřitele, účinky odstoupení od smlouvy vůči němu nenastanou. I tato koncepce je pochybná. Nastanou-li důvody pro odstoupení od smlouvy, resp. dozví-li se o nich oprávněný, popř. pokud se o nich dozvědět měl a mohl, bylo by vhodnější, aby své právo vykonal ve lhůtě bez zbytečného odkladu. Možnost vyčkávat tři roky, než uplyne promlčecí lhůta, je v rozporu s principem poctivosti.

V. DŮSLEDKY PROMLČENÍ

1. Obecně

Pokud dojde k uplynutí celé promlčecí lhůty spojené s nevykonáním práva věřitelem, právo se promlčí. Důsledky promlčení jsou dle § 609 OZ následující:

- a) promlčené subjektivní právo i nadále trvá a nezaniká (dlužník tedy může plnit);
- b) nezaniká ani nárok jakožto vlastnost či složka subjektivního práva, která představuje možnost domáhat se právní ochrany realizace subjektivního práva ze strany veřejné moci, ovšem tento nárok se stává podmíněným;
- c) dlužníkovi vzniká právo odmítnout plnění (hmotněprávní důsledek);
- d) dlužníkovi vzniká právo vznést námitku promlčení (procesní důsledek);
- e) plnil-li dlužník dobrovolně po uplynutí promlčecí lhůty, nemůže požadovat vrácení toho, co plnil;
- f) věřitel může své promlčené právo uplatnit u soudu, ovšem s rizikem námitky promlčení ze strany dlužníka.

Kodex tedy i nadále zachovává koncepci promlčení se „slabým“ hmotněprávním působením, kdy přetrvává samotné subjektivní právo, rozdílně od promlčení se „silným“ hmotněprávním

---

¹⁴ ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 40. Tuto myšlenku nekriticky převzala např. i učebnicová literatura – srov. např. Knapp, Knappová, Pohl in ŠVESTKA, DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. Sv. 1., s. 141

působením, kdy by promlčené právo zanikalo. Můžeme říci, že základní koncepce promlčení je shodná s úpravou obsaženou v OZ 1964 i ObchZ.

2. Trvání promlčeného práva

Marné uplynutí promlčecí lhůty nemá vliv na samotné subjektivní právo. To existuje i nadále¹⁵ (rozdílně od prekluze), avšak mění se jeho kvalita – stává se právem, u něhož může dojít k zániku nároku v důsledku námitky promlčení vznesené dlužníkem. Od okamžiku uplynutí promlčecí lhůty proto mluvíme o tzv. podmíněném nároku, resp. o právu s podmíněným nárokem. To, zda podmíněný nárok posléze zanikne, je plně závislé na uplatnění námitky promlčení. Promlčené právo i nadále existuje, takže s ním lze v zásadě volně disponovat – převést na jiného (postoupení pohledávky), započítat, učinit předmětem narovnání. Možné je i zajištění či utvrzení promlčeného práva.

Promlčené právo lze rovněž uplatnit vůči dlužníkovi a vynucovat je u soudu. Je možné i mimosoudní uplatnění práva – např. v důsledku již uváděné námitky započtení (s určitými limity), v důsledku svépomoci. V případě soudního uplatnění však musí věřitel počítat s obranou dlužníka v podobě námitky promlčení. Ani účinně vznesenou námitkou promlčení však nedochází k zániku subjektivního práva samotného – jeho důsledkem je pouze zánik nároku a z procesního hlediska neúspěch žalobce (věřitele) v řízení, tj. zamítnutí žaloby.

3. Vliv promlčení na existenci nároku

Zákon zachovává koncepci OZ 1964, podle níž nárok představuje určitou kvalitu či vlastnost subjektivního práva, která umožňuje domoci se právní ochrany realizace subjektivního práva ze strany veřejné moci. Zjednodušeně řečeno, nárok umožňuje vymahatelnost subjektivního práva u soudu či jiného příslušného orgánu popř. vynutitelnost svépomocí oprávněného nebo jednostrannou kompenzací.

I po prostém uplynutí promlčecí lhůty tedy zůstává věřitelovo právo vybaveno nárokem. Tím ještě nedochází k zániku žalovatelnosti a věřitel může své právo u soudu uplatnit. Není tedy pravda, co říká Eliáš: „*Konstrukce, že promlčením subjektivního práva zaniká nárok, který je složkou subjektivního práva, s tím, že právo samo nadále trvá jako naturální, je ve zdejším*

---

¹⁵ Pregnantně to stanovil např. § 76 odst. 2 ZMO: „Promlčením právo nezaniká, nemůže však být přiznáno soudem, jestliže se povinná osoba promlčení dovolá.“

*právním prostředí dobře srozumitelná. Proto na ní ani osnova občanského zákoníku nechce nic měnit.*¹⁶

Jak již řečeno, nárok se v okamžiku promlčecí lhůty mění na nárok podmíněný a jeho zachování je vázáno na to, že dlužník v rámci řízení nevznese námitku promlčení. Pokud tak učiní, zaniká nárok až okamžikem účinně vznesené námitky promlčení.¹⁷ V okamžiku námitky se tedy subjektivní právo stává právem bez nároku (tzv. naturálním právem). Tento důsledek přitom dopadá v zásadě i na příslušenství pohledávky. Dle rozhodnutí NS ze dne 26. 04. 2006, sp. zn. 32 Odo 466/2004: *„Účinným vznesením námitky promlčení v soudním řízení dochází k zániku nároku, tj. subjektivní právo věřitele přestává být soudně vynutitelné (i když nadále trvá jako naturální právo). Tento účinek se projeví nejen ve vztahu k pohledávce, ale i k jejímu příslušenství představujícímu smluvní úrok, či úrok z prodlení. Proto nelze-li v důsledku promlčení pohledávku v soudním řízení přiznat, nelze přiznat ani její příslušenství za dobu od okamžiku, kdy došlo k promlčení pohledávky.“*

Ani po uplatnění námitky promlčení však nárok nemusí zaniknout s účinky jednou provždy. Ustanovení § 653 odst. 1 OZ počítá s možností obnovení nároku. Dle tohoto ustanovení: *„Bylo-li právo již promlčeno a uznal-li dlužník svůj dluh, nárok se obnoví a počne běžet nová promlčecí lhůta (...)“*. Tento důsledek je však možný pouze v případech, kdy v minulosti nárok již zanikl, tj. v případech, kdy se o promlčeném právu vedl spor a dlužník proti žalobě vznesl námitku promlčení. V jiných situacích nemůže být nárok obnoven, protože nikdy nezanikl.

4. Právo dlužníka odmítnout plnění

Hlavním hmotněprávním následkem marného uplynutí promlčecí lhůty je vznik práva dlužníka odmítnout plnění věřiteli.¹⁸ Dle dikci komentovaného ustanovení, podle níž dlužník není povinen plnit, je třeba vnímat v kontextu výše popsaného principu zachování subjektivního práva věřitele, byť oslabeného v důsledku promlčení. Obecně platí, že ze závazku má věřitel právo na určité plnění a dlužník povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. V důsledku promlčení nedochází k zániku dlužníkovy povinnosti jako takové (stejně jako nedochází k zániku

---

¹⁶ ELIÁŠ, K. *Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku*. Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2, s. 49.

¹⁷ K tomu viz např. usnesení NS ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008: *„Podstatou promlčení skutečně není zánik práva, ale jeho závažné oslabení, protože nárok jakožto součást subjektivního práva se stává podmíněným – závisí na tom, zda se povinný subjekt promlčení dovolá. Pokud se tak stane, nárok oprávněného subjektu zaniká, právo se stává nevynutitelným (být nezaniká a stále existuje) a soud jej nemůže přiznat.“*

¹⁸ Ze slova „plnit“ nelze dovodit, že by se promlčovaly pouze tzv. nároky, tj. práva věřitele na plnění vůči dlužníkovi, tak, jak je to známé např. německému BGB § 194. Naopak promlčují se subjektivní práva jako taková, i když nepředstavují plnění.

protikladného subjektivního práva věřitele), avšak tato povinnost je modifikována oslabením nároku věřitele a vznikem práva dlužníka odmítnout plnit, resp. posléze v případném soudním řízení vznést námitku promlčení. Přetrvání dlužníkovy povinnosti se pak může projevit např. tehdy, když dlužník opomine vnést námitku promlčení v soudním řízení a soud věřiteli promlčené právo přizná pravomocným rozhodnutím.

Odmítnutí plnění může být učiněno jak mimosoudně (např. v reakci na předžalobní upomínku věřitele s žádostí o splnění), tak i v rámci soudního řízení o přiznání promlčeného práva. Mimosoudní odmítnutí plnění však nezpůsobuje zánik nároku. To platí i v případě, že by mimosoudní odmítnutí plnění bylo formulováno jako námitka promlčení – ta totiž může být účinně vznesena jen v soudním (nebo obdobném) řízení. Odmítnutí plnění učiněné v soudním řízení však může být (v závislosti na jeho obsahu) posouzeno jako námitka promlčení, tudíž může vést k zániku nároku. Ani odmítnutím plnění však právo věřitele na plnění nezaniká.

5. Právo dlužníka vznést námitku promlčení

Uplynutí promlčecí lhůty má i další konsekvence. Konkrétně vzniká dlužníku právo vznést proti uplatněnému právu námitku promlčení. Na uplatnění této námitky je závislý výsledek soudního sporu.

Námitka promlčení se chápe jako určitý derivát práva dlužníka odmítnout plnění. Právo dlužníka odmítnout plnění promlčené pohledávky je základním hmotněprávním důsledkem promlčení. Poté, kdy dlužník svůj dluh splní, již není možné vznést námitku promlčení.

6. Nemožnost dlužníka požadovat vrácení splněného dluhu

Promlčení nevede k zániku práva ani k zániku dluhu. Dlužník sice může odmítnout plnit, ale stále je oprávněn plnit. Plnění na promlčený dluh představuje plnění skutečného dluhu (dlužník plní debite). Splní-li dlužník takový dluh, jedná se o řádnou soluci (§ 1908 odst. 1 OZ), na straně věřitele nevzniká bezdůvodné obohacení a dlužník nemá právo žádat vrácení toho, co plnil. Dle § 2997 odst. 1 OZ „*Dlužník, který plnil dluh nežalovatelný nebo promlčený nebo takový, který je neplatný pro nedostatek formy, nemá právo na vrácení toho, co plnil.*“ Věřitel má právo ponechat si přijaté plnění (*soluti retenio*). Platí to i tehdy, pokud dlužník splnil promlčený dluh, který již byl předmětem soudního řízení, přičemž dlužník sám účinně vznesl námitku promlčení a žaloba věřitele byla z toho důvodu zamítnuta. Subjektivní právo věřitele i

po té trvá a může být dlužníkem splněno. Je stejné, proč dlužník plnil promlčený dluh i to, zda o promlčení věděl či ne. Splnění má v tomto případě objektivní účinky.

VI. PROMLČECÍ LHŮTY, POČÁTEK A BĚH PROMLČENÍ

(1) Jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé.

(2) Právo může být uplatněno poprvé, pokud se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dovědět měla a mohla.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA k § 619

Do prvního odstavce se z § 101 OZ a z § 391 odst. 1 ObchZ přejímá myšlenka, že promlčecí lhůta počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být poprvé uplatněno u příslušného orgánu veřejné moci. Tímto orgánem je pravidelně soud, ledaže zákon stanoví něco jiného.

Druhý odstavec přijímá myšlenku, že ochrana soukromých práv vyžaduje, aby oprávněná osoba měla možnost své právo uplatnit. Navrhuje se tedy stanovit, že právo lze poprvé uplatnit, pokud se oprávněná osoba dozví o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, tedy pokud se dozví o vzniku nebo existenci svého práva i osobě, proti které má být právo uplatněno. Proto se navrhuje stanovit alternativně počátek běhu promlčecí lhůty objektivně dobou, kdy se oprávněná osoba o okolnostech podstatných pro uplatnění práva dozvědět měla a mohla. Bude-li právo uplatněno před orgánem veřejné moci a bude-li mezi účastníky řízení sporné, kdy promlčecí lhůta počala běžet, posoudí to tento orgán jako předběžnou otázku.

Pro úpravu promlčení je podstatná otázka promlčecích lhůt. Jejich počátek, délka a běh. Délka promlčecích lhůt nese stejně důležitý význam jako počátek běhu lhůt. Co do délky existují promlčecí lhůty obecné a zvláštní. Obecná je taková, která se aplikuje všude tam, kde zákon nestanoví pro konkrétní situaci jinak. Obecná promlčecí lhůta, dle § 629 odst. 1 OZ, je tříletá. Zvláštní lhůty jsou buď kratší (jednoroční) dle § 634 OZ, tak i delší (desetiletá, patnáctiletá) dle § 636 odst. 1, 2 OZ resp. dle § 638 odst. 1, 2 OZ. Zákon navíc umožňuje v některých případech dohodu o odchylné délce promlčecích lhůt (§ 630 OZ).

Vzhledem k tomu, že promlčecí lhůty jsou lhůtami hmotněprávními, uplatní se pro ně pravidla počítání času dle OZ. To, zda je lhůta lhůtou hmotněprávní či procesní, má v některých ohledech velké důsledky. Přitom spolehlivým indikátorem toho, zda jde o tu kterou lhůtu, není pouze zjištění, že určitá lhůta je upravena v hmotněprávním či procesním předpisu. K tomu srov. např. nález ÚS ze dne 26. 07. 2006, sp. zn. II. ÚS 300/06, v němž byla zkoumána povaha lhůty pro podání žaloby dle § 247 odst. 1 OSŘ.¹⁹

ÚS dospěl k závěru, podle něhož „Závažnost důsledků prekluze práva podle ustáleného výkladu Ústavního soudu vyžaduje, aby sankce zániku práva byla v příslušné právní normě výslovně vyjádřena. Platí-li tato zásada pro normy obsažené v hmotněprávních předpisech, tím spíše musí platit pro právní normy obsažené v předpisech procesněprávních.“

Tradičně jsou konstruovány dva typy promlčecích lhůt – subjektivní a objektivní. Se subjektivně a objektivně stanoveným počátkem. Lhůty se subjektivně stanoveným počátkem jsou konstruovány v závislosti na tom, zda se oprávněná osoba dozvěděla o určitých skutečnostech rozhodujících pro počátek běhu lhůty, u lhůt objektivních tato závislost není (počínají běžet bez ohledu na vědomost oprávněného o rozhodujících skutečnostech).²⁰ Vzhledem k tomu, že promlčení ve svém důsledku zpravidla vede k faktickému zbavení vlastnictví oprávněného subjektu (věřitele), váže zákon obvykle počátek běhu promlčecí lhůty právě na možnost vědomosti věřitele o rozhodujících skutečnostech. Občanský zákoník přitom staví do stejné polohy skutečné vědomosti věřitele nevědomost způsobenou hrubou nedbalostí. To je moderní trend, který jsme převzali ze zahraniční úpravy. Vzhledem k tomu, že právo se může začít promlčovat vlastně i v případě, kdy oprávněný skutečně neví o rozhodujících skutečnostech, ačkoli o nich vědět měl a mohl, je lepší spíše mluvit o nepravé subjektivní lhůtě. Lhůty se subjektivně stanoveným počátkem jsou pravidelně doplňovány lhůtami s objektivně stanoveným počátkem. To platí i pro OZ.²¹ Pokud by promlčení bylo vázáno čistě jen na subjektivní lhůty (nepravé), mohlo by to ve svém důsledku vést k nepromlčitelnosti některých práv. Práva by se nemohla promlčet dříve, než by se oprávněný subjekt o těchto právech dozvěděl, dozvědět měl a mohl. Proto za účelem dosažení právní jistoty zákon zásadně lhůty

---

¹⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“).

²⁰ Lze říci, že subjektivní lhůta je kombinací objektivní lhůty a navíc vědomosti oprávněného o určitých rozhodujících skutečnostech.

²¹ Zajímavě dnes působí koncepce, o níž se uvažovalo v roce 2001 a dle které mělo být v OZ opuštěna kombinace subjektivní a objektivní promlčecí lhůty u náhrady újmy a bezdůvodného obohacení. Srov. ELIÁŠ, ZUKLÍNOVÁ. *Principy*, s. 158.

kombinuje. Výjimkou jsou případy promlčení práva na náhradu újmy na zdraví, které se promlčují pouze v nepravé subjektivní promlčecí lhůtě dle § 636 odst. 3 OZ.

Vztah lhůt se subjektivně a objektivně stanoveným počátkem je následující. Právo se začíná promlčovat vždy v okamžiku, kdy jsou naplněny podmínky pro započetí běhu kterékoliv z promlčecích lhůt a promlčení skončí uplynutím kterékoli z nich – té, která skončí dříve. Může docházet k různým kombinacím.

Vycházíme-li z toho, že subjektivní lhůta je tříletá, objektivní lhůta je desetiletá, jak jsme si dle OZ citovali výše:

- a) obě lhůty začnou běžet ve stejném okamžiku;²² právo se pak promlčí uplynutím kratší z nich (subjektivní lhůty), tedy po třech letech od začátku běhu obou lhůt;
- b) nejdříve začne běžet objektivní lhůta a v rámci běhu objektivní lhůty (poté, co uplyne její část), započne běžet subjektivní lhůta, která stačí uplynout dříve, než uplyne lhůta objektivní; právo se promlčí uplynutím subjektivní lhůty;
- c) nejdříve začne běžet objektivní lhůta a v rámci běhu objektivní lhůty (poté, co uplyne její část), začne běžet subjektivní lhůta, která však nestačí uplynout dříve, než uplyne lhůta objektivní; právo se promlčí uplynutím objektivní lhůty a doběhnutí lhůty subjektivní je již bez významu;
- d) nejdříve začne běžet objektivní lhůta a doběhne do svého konce s tím, že dosud nebyly splněny podmínky pro započetí běhu subjektivní lhůty; tím se právo promlčí a není již možné, aby subjektivní lhůta začala běžet.

Běh promlčení a jeho obecným principem je nepřetržitost běhu promlčecí lhůty. Promlčecí lhůta jako *tempus continuum*, jakmile jednou počala běžet, doběhne do konce. Tím nastanou právní následky s uplynutím promlčení spojené. Běhu promlčecí lhůty v zásadě nebrání žádné okolnosti – např. změna v osobě věřitele či dlužníka dle § 604 OZ apod. Zákon však na některých místech stanoví výjimky z tohoto principu a přiznává určitým skutečnostem vliv na běh promlčecí lhůty. V této souvislosti používáme dva pojmy: stavení promlčecí lhůty a nový běh promlčecí lhůty (dříve přerušení či přetržení promlčecí lhůty²³).

---

²² Subjektivní lhůta obecně nikdy nemůže začít běžet dříve než lhůta objektivní (obě však mohou běžet ve stejném okamžiku).

²³ ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 230 an.

VII. PROMLČENÍ, PREKLUZE, PROPADNUTÍ PRÁVA

Promlčení je institucí velmi podobnou prekluzi, tj. zániku práva v důsledku jeho nevykonání § 654 OZ. Zároveň se ale odlišují. Zatímco prekluze je typická spíše pro oblast práva veřejného, je promlčení obvyklým reprezentantem marného uplynutí času v právu soukromém.²⁴ I v právu soukromém nalezneme na některých místech úpravu prekluze a stejně tak právní předpisy práva veřejného pracují s promlčením. Od prekluze je dále třeba striktně odlišovat zánik práva, resp. povinnosti uplynutím doby, na kterou byly omezeny § 603 OZ.

Spousty případů promlčení na úkor prekluze v soukromém právu je dána tím, že právní následky promlčení nejsou stanoveny tak rigorózně a nezvratně, jako je tomu v případě prekluze. Podstata promlčení odpovídá občanskoprávní zásadě autonomie vůle. To se projevuje např. tím, že i promlčené právo lze dobrovolně splnit, nebo jakkoliv s ním jinak disponovat (např. je možné se jej vzdát, učinit předmětem novace, převést na někoho jiného, za určitých podmínek započíst atd.). Oproti tomu prekludované právo není způsobilým předmětem jakékoliv právní dispozice.

Promlčení a prekluze představují *de lege lata* dva zákonem výslovně upravené následky marného uplynutí času. Ve starší teorii²⁵ můžeme nalézt ještě další kategorii a to tzv. propadnutí práva. V platném občanském zákoníku nemá ale normativní oporu a nemělo ji ani v OZ 1964. Přesto ale doktrína upozorňovala na jeho prakticitu zejména „(...) v případech některých nepromlčitelných práv, na jejichž uplatnění by po uplynutí určité doby nebyl vzhledem k nastalým okolnostem již právní zájem. Tak by tomu např. bylo u práva na poskytnutí zadostiučinění podle § 13 OZ, které by bylo požadováno až za dlouhou dobu poté, co došlo k zásahu do některého z práv na ochranu osobnosti a kde by vzhledem k okolnostem, které mezitím nastaly, nebyl již na poskytnutí satisfakce žádný zájem. V takovém případě by tedy soud v důsledku propadnutí práva zadostiučinění nepřiznal a žalobu by zamítl.“ Tento názor nenašel dostatečnou odezvu ani v civilistické doktríně, ani v justiční praxi. Ke stejnému věcnému řešení lze *de lege lata* dospět i posouzením výkonu práva jako zneužívajícího § 8 OZ či rozporného s principem poctivosti § 6 OZ.

---

²⁴ ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 14.

²⁵ ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 9.

To, zda se právo promlčí, nebo prekluduje, obvykle plyne z dikce zákona (srov. např. § 626 OZ pro promlčení či § 2325 odst. 2 OZ pro prekluzi). Není tomu tak ale vždy a pro ten případ je třeba určit, který následek má nastat.

VIII. TERMINOLOGIE

Je třeba upozornit na určitou terminologickou změnu ve srovnání s OZ 1964. Hlavní změnou je používání nového spojení promlčecí lhůta oproti dosavadnímu sousloví promlčecí doba. Rozdíl mezi lhůtou a dobou jsem vysvětlila výše v uvedené důvodové zprávě a následovně v § 605 OZ. Pro promlčecí, tak i pro prekluzivní lhůty platí pravidlo § 607 OZ, dle něhož případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty pracovní den nejbližší následující.

Promlčecí a prekluzivní lhůta má hmotněprávní povahu (stanovena předpisy materiálního práva). Právo podléhající promlčení (prekluzi) musí být uplatněno u příslušného orgánu či jiné zákonem určené osoby nejpozději poslední den lhůty. Nestačí tedy, pokud by např. žaloba byla poslední den lhůty odevzdána k poštovní přepravě.

IX. PRÁVNÍ ÚPRAVA PROMLČENÍ V SOUKROMÉM PRÁVU

OZ obsahuje ve svých § 609 - §653 generální soukromoprávní úpravu promlčení. Tato materie je proto obecně použitelná (s ohledem na funkci a postavení civilního kodexu v rámci celého soukromého práva především na jeho subsidiární povahu) pro celé občanské právo. Uvedenými ustanoveními se však úprava OZ nevyčerpává. Na celé řadě jeho míst jsou totiž řešeny dílčí aspekty promlčení v konkrétních případech.²⁶

---

²⁶ Srov. např. § 1906 OZ, § 1945 OZ, § 1989 odst. 1 OZ, dále pak § 2025 odst. 1 OZ a např. § 2919 OZ atd.

X. NÁMITKA PROMLČENÍ OBECNĚ

§ 610

- (1) K promlčení soud přihlédne, jen namítne-li dlužník, že je právo promlčeno. Vzdá-li se někdo předem práva uplatnit námitku promlčení, nepřihlíží se k tomu.
- (2) Jsou-li strany povinny vrátit, co nabyly podle neplatné smlouvy nebo ze zrušeného závazku, přihlédne soud k námitce promlčení, jen pokud by promlčení mohla namítnout i druhá strana. To platí i v případě, že bylo plněno na základě zdánlivého právního jednání.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA K § 610

V prvním odstavci se z platného práva (§ 100 odst. 1 OZ, § 388 odst. 1 ObchZ) přejímá právní pravidlo, podle něhož soud přihlédne k promlčení, jen pokud dlužník vznese námitku promlčení. Protože nový občanský zákoník opouští obecný zákaz vzdání se jakéhokoli práva, které může vzniknout teprve v budoucnosti, navrhuje se v této souvislosti vyloučit možnost dlužníka vzdát se uplatnění námitky promlčení předem. Navrhuje se tudíž stanovit, že se nepřihlíží k dlužníkovu projevu, kterým se dlužník vzdá předem práva uplatnit námitku promlčení. Důsledkem toho je, že se dlužník bude moci vzdát práva vznést námitku až poté, co mohl promlčení namítnout poprvé, tedy až po uplynutí promlčecí lhůty.

Druhý odstavec přejímá z platného práva obsah § 107 odst. 3 OZ. Bylo-li plněno podle neplatné smlouvy nebo podle smlouvy, která byla uzavřena jen zdánlivě, anebo bylo-li plněno ze závazku posléze zrušeného, vzniká stranám povinnost vrátit si vzájemně plnění, která si mezitím poskytly. Vzhledem k tomu, že k plnění a protiplnění může dojít v různém čase, může dojít i k promlčení pohledávky jedné ze stran, zatímco protipohledávka druhé strany zůstane ještě vymahatelná. Stejná situace může nastat i při úplatném převodu vlastnického práva: je-li smlouva neplatná, zůstává prodávajícímu vlastnické právo, může se domáhat vindikace a toto jeho právo se nepromlčuje, zatímco právo kupujícího na vrácení kupní ceny ano.

1. Námitka promlčení obecně

Marné uplynutí promlčecí lhůty vede k promlčení subjektivního práva. Dlužníkovi tím vzniká právo odmítnout plnění. Derivátem toho práva (jeho procesní konsekvencí) je pak možnost uplatnit proti žalobě věřitele námitku promlčení. Jen námitka promlčení je způsobilá vyloučit

vyhovění podané žalobě věřitele z důvodu promlčení – bez této obrany soud žalobě vyhoví, i kdyby v řízení zjistil, že žalované právo je již promlčeno.

Námitka promlčení vyžaduje aktivní jednání dlužníka. Je pouze na něm, zda tuto obranu proti uplatněné žalobě využije. V opačném případě podstupuje riziko, že promlčené práva bude věřiteli přiznáno. Podstatný je závěr, že k promlčení soud přihlédne jen tehdy, namítne-li to dlužník (*ope exceptionis*) a nikoli z úřední povinnosti (*ex officio*). Samozřejmě platí, že dlužník má pouze právo, nikoli povinnost vznést námitku promlčení.

To, zda dlužník námitku promlčení využije, či ne (bez ohledu na důvod, proč námitku promlčení neuplatnil), přináší různé následky. Uplatní-li ji, dochází k zániku nároku a soud nemůže věřiteli žalované právo přiznat.

2. Uplatnění námítky promlčení

K námitce je oprávněn především dlužník sám. Není však vyloučeno, aby ji účinně uplatnil i dlužníkův zástupce (smluvní, zákonný), popř. samozřejmě právní nástupce (ať již singulární či univerzální sukcesor).

Námitku může vedle žalovaného dlužníka uplatnit v řízení i vedlejší účastník. Dle názoru rozsudku NS ze dne 19. 02. 2009, sp. zn. 25 Cdo 539/2008, nelze přisvědčit tomu, že „(...) námitka promlčení vznesená vedlejším účastníkem na straně žalovaných nemá účinky vůči žalovaným jako hlavním účastníkům. Takové výhrady svojí podstatou zpochybňují institut vedlejšího účastenství (jeho funkčnost) v občanském soudním řízení. Vedlejší účastník je v řízení zásadně oprávněn ke všem úkonům (s výjimkou dispozice s řízením a s jeho předmětem), k nimž je oprávněn hlavní účastník, a tyto úkony činí právě ve prospěch (a s účinky pro) hlavního účastníka, jehož ve sporu podporuje. Uplatnění obrany proti žalobě je procením právem účastníka řízení (žalovaného) a stejné právo má ve smyslu ustanovení § 93 odst. 3 o. s. ř. i vedlejší účastník, který za řízení vystupuje na jeho straně; na tom, že jde o procesní právo, nic nemění skutečnost, že pomocí obrany proti žalobě se uplatňují rovněž námitky vycházející z hmotněprávní úpravy (jako je právě námitka promlčení), neboť procesní právo tyto námitky uplatnit za řízení nelze směřovat s tím, zda mají původ v hmotném nebo jen v procením právu.“²⁷

---

²⁷ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 s.

Právo uplatnit námitku promlčení má však i ručitel – a to nejen promlčení hlavního (zajištěného) dluhu, nýbrž i dluhu svého.²⁸ Námitka promlčení vznesená dlužníkem má svůj dopad na ručitele. Opačně to však neplatí – ručitelem uplatněná námitka se nedotýká postavení dlužníka. Námitku promlčení je třeba přiznat i jinému zajišťovateli – např. zástavnímu dlužníku. Pro tyto případy má zákon specifická řešení např. § 615 OZ.

Právo vznést námitku promlčení je samo právem, které se nepromlčuje. Teoreticky vzniká právo na námitku promlčení již v okamžiku marného uplynutí promlčecí lhůty; prakticky však až v okamžiku zahájení řízení o promlčeném právu, neboť pouze v něm může být námitka relevantně uplatněna. Námitku promlčení lze učinit s právně relevantními následky pouze v řízení před soudem (popř. jiným příslušným orgánem, např. rozhodcem). Namítne-li dlužník vůči věřiteli promlčení při mimosoudním uplatnění práva, nejedná se o „námitku dlužníka“ a taková námitka nemůže mít za následek zánik nároku jakožto složky subjektivního práva věřitele. Tento aspekt výrazně odlišuje námitku promlčení od námitky relativní neplatnosti, kterou je možno vykonat i mimosoudně.

Námitku promlčení je možné vznést pouze do okamžiku splnění; poté zde již tato možnost není. Dle rozsudku NS ze dne 28. 02. 2013, sp. zn. 33 Cdo 2863/2010: „*Lze-li námitku promlčení úspěšně uplatnit jen vůči existujícímu právu na plnění (pohledávce), potom pohledávky, které zanikly splněním před jejím vznesením, nelze zpětně námitkou promlčení důvodně napadnout.*“ Tento postup by nebyl ani praktický, neboť je-li splněno, asi jen těžko bude zahájen spor, v němž by bylo možno námitku uplatnit. Je však teoreticky možné, že věřitel zažaluje promlčené právo, dlužník po podání žaloby svůj dluh splní a teprve poté (než dojde k ukončení řízení) vznese proti podané žalobě námitku promlčení. Ani takto uplatněná námitka nemá relevanci.

---

²⁸ Za účinnosti OZ 1964 a ObchZ NS judikoval usnesením ze dne 20. 06. 2007, sp. zn. 32 Cdo 2024/2007, že „Ručitel od okamžiku, kdy je podle § 306 odst. 1 ObchZ věřitel na něm oprávněn domáhat se splnění závazku, nevstupuje do závazkového vztahu na místo dlužníka, nýbrž je povinen plnit tentýž dluh vedle dlužníka. Závazek ručitele je přitom relativně samostatným nárokem a od závazku dlužníka se odlišuje jak v právní skutečnosti, která ho zakládá, tak i dobou vzniku a splatností, přičemž nejde o společný solidární závazek. Dále platí, že ručitel může vůči věřiteli vznést jak námitky ze svého (ručitelského) závazku, tak i námitky, k jejichž uplatnění je oprávněn dlužník (§ 306 odst. 2 ObchZ). To platí i o námitce promlčení práva věřitele. To znamená, že ručitel tak může vůči věřiteli namítat, že právo věřitele proti dlužníku je promlčeno, a to bez ohledu na to, zda-li dlužník má či nemá možnost takovou námitku vůči věřiteli uplatnit, nebo zda-li již bylo či nebylo právo věřitele proti dlužníku přiznáno rozhodnutím soudu. Jiný závěr učinit nelze, neboť žádné takové omezení zákon ručiteli nestanoví a nelze jej ani dovodit z akcesorické povahy ručitelského závazku. Z uvedeného plyne, že ručitel může vůči věřiteli vznést námitku promlčení nezávisle na tom, zda-li tak může či nemůže učinit dlužník (jedinou výjimku upravuje § 310 ObchZ., podle něhož právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi).“

Námitka promlčení je procesním (**nikoli hmotněprávním**) úkonem uplatňovaným vůči soudu, byť má tento úkon svůj základ v hmotném právu (v OZ). Zbytečné jsou debaty o tom, zda je námitka promlčení hmotněprávním či procesním institutem.²⁹ Prakticky je významné jen to, že je procesním úkonem.

Časové období, ve kterém je možné námitku promlčení řádně uplatnit, je zcela jasné. Příznivé následky pro dlužníka nemůže mít námitka vznesená až poté, kdy rozhodnutí soudu, jímž došlo k deklarování povinnosti dlužníka promlčený dluh zaplatit, nabylo právní moci. Judikatura připouští možnost vznesení námitky promlčení ještě dříve, než došlo k prokázání existence tvrzeného a uplatňovaného práva, vůči němuž se promlčení namítá, za předpokladu, že pokud by existence takového práva byla prokázána, žalovaný by se přesto ubránil námitkou promlčení. Tento postup může být praktický ve sporech o náhradu újmy, kdy je např. skutkově nepochybné, že ke vzniku újmy skutečně došlo a kdy se tak stalo (je tedy patrný počátek subjektivní či objektivní promlčecí lhůty a je zřejmé, že subjektivní či objektivní lhůta již uplynula). Pak ovšem nemá smysl dále zkoumat, v jakém rozsahu újma vznikla, popř. zda by byl žalovaný povinen ji nahradit. Uplatní-li žalovaný v těchto případech námitku promlčení, je možno této obraně přizpůsobit procesní postup soudu a žalobu přímo zamítnout.

V jakém stadiu soudního řízení, je možné se námitkou promlčení bránit? Zda lze námitku promlčení vznést i v rámci odvolacího řízení, k tomu se NS vyjádřil rozsudkem ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002: *„Systém neúplné apelace, příznačný v platné právní úpravě pro sporné řízení, vychází se zásady, že soud prvního stupně je instancí skutkovou, u které mají být zásadně provedeny všechny účastníky navržené důkazy potřebné k prokázání sporných právně významných skutkových tvrzení. Za tím účelem ukládá občanský soudní řád účastníku povinnost tvrdit před soudem prvního stupně všechny právně významné skutečnosti, které existovaly v době řízení před soudem prvního stupně a označit dostupné důkazy způsobilé k jejich prokázání. O této povinnosti musí být účastník poučen podle potřeby v průběhu celého řízení (§ 5, § 118a o. s. ř.), a výslovně pak před rozhodnutím ve věci samé (§ 119s o. s. ř.). Uplatněním skutečností ve smyslu § 119a, §205a, § 211a o. s. ř. se rozumí především tvrzení účastníků o všech skutečnostech významných pro rozhodnutí věci z hlediska skutkové podstaty právní normy, která má být ve věci aplikována, tedy tvrzení o těch skutečnostech, jimiž účastník realizuje svoji povinnost tvrzení. Námitku promlčení vznesenou dlužníkem (povinnou osobou) však za uplatnění skutečností ve smyslu § 119a, § 205a a § 211a o. s. ř. považovat nelze. I když*

---

²⁹ K tomu viz SVOBODA, K. *Námitka promlčení jako procesní institut*. Právní rozhledy, 2012, č. 8.

se dlužník námitkou promlčení dovolává právní skutečnosti, totiž uplynutí promlčecí doby, neuplatňuje samotnou námitkou promlčení takové skutečnosti, které by byl povinen uvést v rámci své povinnosti tvrzení, nýbrž uplatňuje pouze své právo dovolat se promlčení. Právo dlužníka vznést námitku promlčení žádný hmotněprávní ani procesní předpis nekoncentruje do určitého stádia řízení, přičemž z povahy námitky promlčení, dané hmotněprávní úpravou (§ 100 odst. 1 OZ, § 388 odst. 1 ObchZ), plyne, že ji lze uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí o věci, tedy i v rámci odvolacího řízení. V režimu neúplné apelace se však může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení, jen není-li spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů.“

Podobně v jiném rozsudku NS ze dne 14. 01. 2004 sp. zn. 32 Odo 653/2003 zaujal závěr, že: „Právo dlužníka vznést námitku promlčení není omezeno pouze na určité stádium soudního řízení a lze ji tak uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí ve věci, tj. i v rámci řízení odvolacího. V režimu neúplné apelace se však může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení, jen není-li spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů. Námitku promlčení uplatněnou až v odvolacím řízení tak může odvolací soud shledat důvodnou jen tehdy, umožní-li mu skutková tvrzení a důkazy uplatněné před soudem prvního stupně nebo jinak v tomto stádiu řízení vyšlé najevo posoudit rozhodné skutečnosti z pohledu hmotně právní úpravy promlčení a přijmout závěr o promlčení žalobou uplatněného nároku.“³⁰

3. Následky námitky promlčení

Na uplatnění námitky promlčení je zásadně závislý výsledek soudního sporu. Jak jsem již poznamenala, marným uplynutím promlčecí lhůty dochází pouze k oslabení subjektivního práva. Toto oslabení spočívá v tom, že nárok, jakožto složka subjektivního práva zabezpečující jeho vymahatelnost, se stává podmíněným a jeho zachování je vázáno na to, že dlužník v rámci řízení neuplatní námitku promlčení. V mezidobí od okamžiku, v němž se právo promlčelo, do okamžiku účinně vznesené námitky promlčení, tak existuje **stav právní nejistoty**, neboť není jasno, zda dlužník promlčení namítne a zda tedy podmíněný zákon zanikne.

---

³⁰ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 s.

K tomu viz i MIKULCOVÁ, L. *Námitka promlčení v odvolacím řízení – další dějství*. Právní rozhledy, 2008, č. 21.

Bude-li námitka řádně uplatněna, dochází v tom okamžiku k zániku nároku a soud nemůže věřiteli žalované právo přiznat.³¹ V okamžiku námítky se tedy subjektivní právo stává právem bez nároku (tzv. naturálním právem).³²

4. Vzdání se námítky promlčení

Již obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“) obsahoval v § 1502 OZO zákaz vzdání se promlčení (přesněji námítky promlčení) dopředu, jakož i zákaz prodloužit promlčecí lhůtu: „*Promlčení se nelze předem zříci ani nemůže býti smluvena delší promlčecí doba, než jest určena zákony.*“ Podobně též § 1316 OZ 1937 a § 99 OZ 1950.

OZ 1964 stál na principu obecné nemožnosti vzdání se práv, která mají v budoucnosti teprve vzniknout (OZ 1964 § 574 odst. 2) – taková vzdání prohlašoval za neplatná. Nauka ve shodě s touto koncepcí odmítala možnost vzdání se práva namítnout promlčení dříve, než promlčecí lhůta uplynula.³³ Platný občanský zákoník se od této obecné koncepce odchyluje a zavádí princip právně opačný, tj. možnost vzdání se práv, která ještě nevznikla. Tento princip má však své limity. Tam, kde pro to existuje závažný důvod, stanoví zákonodárce určitá omezení.

Zákaz vzdání se práva namítnout promlčení dopředu není omezen ani jen na případnou slabší stranu. Obecně je třeba říci, že dlužník není *per se* vůči věřiteli slabší stranou, jak se někdy nesprávně uvádí. Ochranný účel pravidla proto dopadá na všechny dlužníky bez výjimky, tedy bez ohledu na skutečnost, zda jsou v konkrétním případě ve vztahu k věřiteli slabší či silnější stranou. Práva vznést námitku promlčení se tedy dopředu nemůže vzdát např. ani dlužník, který je podnikatel (právnícká osoba) vůči věřiteli – fyzické osobě, který není podnikatel.

Dlužník se může vzdát práva namítnout promlčení nejdříve v okamžiku uplynutí celé promlčecí lhůty. Vzdání se námítky promlčení je vzdáním se práva, pro něž není předepsána žádná zákonná forma. Dlužník se může námítky vzdát jednostranně či v rámci dohody s věřitelem. Byť se námitka uplatňuje vůči soudu, vzdání se námítky může být vedle toho adresováno i věřiteli (je-li jednostranné). Nelze tvrdit, že jednostranné vzdání se námítky není

---

³¹ V práci ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 74 autoři tvrdí, že „(...) tyto právní následky nastávají po námítce promlčení *ex tunc*, tj. od chvíle ukončení promlčecí doby, a nikoli od učinění námítky“. Autoři tedy přiznávají námítce promlčení zpětné účinky. Mám za to, že tento názor není správný. Pokud bychom připustili zpětné účinky námítky promlčení, znamenalo by to, že právo ztratilo nárok okamžikem uplynutím promlčecí lhůty, což je v rozporu se základní koncepcí promlčení. Námitka promlčení by naopak měla působit následky *ex nunc*, tj. od okamžiku jejího uplatnění s účinky do budoucnosti. Ale z praktického pohledu mezi oběma koncepcemi není rozdíl.

³² Usnesení NS ze dne 28. 04. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008.

³³ Srov. např. ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 71.

možné v případě, kdy by s tím věřitel např. nesouhlasil. Stejného účinku totiž dlužník dosáhne tím, že námitku promlčení u soudu vůbec neuplatní (nikdo mu v tom bránit nemůže – ani věřitel). Učiněné vzdání se námitky promlčení nelze vzít jednostranně zpět. Nic naopak nebrání tomu, aby věřitel s takovým zpětvzetím souhlasil, a tím vůči sobě způsobil účinky námitky promlčení.

XI. PREKLUZE

§ 654

- (1) **Nebylo-li právo vykonáno ve stanovené lhůtě, zanikne jen v případech stanovených zákonem výslovně. K zániku práva soud přihlédne, i když to dlužník nenamítne.**
- (2) **Ustanovení tohoto zákona o běhu promlčecí lhůty platí obdobně i pro prekluzivní lhůtu.**

1. Podstata prekluze

Jak jsem již zmínila u § 609 OZ výše, prekluze představuje kategorii obdobnou promlčení, neboť i zde jde o působení času na právní poměry; jsou jí však vlastní některé odchylky, které ji vymezují jako samostatný institut. I zde se vyžaduje složená právní skutečnost v podobě **1) existence práva, které podléhá prekluzi, 2) uplynutí prekluzivní lhůty a 3) omisivní jednání věřitele** spočívající v nevykonání práva před uplynutím lhůty. Všechny předpoklady musí být splněny kumulativně.

Vykonáním práva se rozumí zásadně jeho **vykonání vůči určitému subjektu** – zpravidla druhé straně obligace (srov. např. § 2325 odst. 2 OZ – právo nájemce vůči pronajímateli na náhradu nákladů). V určitých případech však zákon vyžaduje vykonání práva vůči orgánu veřejné moci, konkrétně jeho uplatnění u soudu.

Od prekluze je třeba důsledně odlišovat zánik práva či povinnosti uplynutím doby, na kterou byly omezeny (§ 603 OZ); v těchto případech zákon ani nevyžaduje, aby se oprávněný choval způsobem, který zabrání marnému uplynutí doby – právo, resp. povinnost zanikne uplynutím doby bez dalšího a tomuto důsledku nejde zabránit. Na zánik práva uplynutím doby nelze aplikovat § 607 OZ, neboť ten se týká pouze lhůt.

2. Rozdíly mezi promlčením a prekluzí

Zánik práva

Rozdíly mezi promlčením a prekluzí jsou následující. Zatímco marným uplynutím promlčecí lhůty zaniká pouze nárok (po řádně uplatněné námitce promlčení), přičemž subjektivní právo nadále trvá jako právo naturální, u prekluze dochází k zániku samotného subjektivního práva

(a tím i k zániku nároku).³⁴ Se zaniklým právem se již nelze nakládat – např. se jej vzdát, započíst, zajistit, utvrdit atd. Tyto důsledky vedou k tomu, že zánik práva jeho neuplatněním je zákonem chápán jako institut výjimečný, neboť je v nesouladu s principem autonomie vůle. Prekluze je spíše typická pro právo veřejné (finanční, daňové, ale i trestní – i když Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., v této souvislosti mluví o promlčení, ačkoli má na mysli prekluzi).

Plněním prekludovaného práva vzniká bezdůvodné obohacení

Pokud dlužník plní svůj promlčený dluh (i když má právo splnění odmítnout – srov. § 609 OZ), plní tím dluh, který existuje. Nemůže se proto na věřiteli domáhat vydání bezdůvodného obohacení – nemá *soluti repetitio* (§ 2997 odst. 1 OZ). Plní-li však dlužník dluh prekludovaný (dluh již neexistující) dochází na straně věřitele k bezdůvodnému obohacení a věřiteli vzniká povinnost přijaté plnění vydat. Dlužník se může svého práva domáhat žalobou z kondikce. Stejně lze uvést rozdíl v možnosti uznat dluh v režimu § 2053 OZ s účinky tam stanovenými. Promlčený dluh uznat lze, prekludovaný nikoli.³⁵ Pokud však přesto k uznání prekludovaného (obecně neexistujícího) dluhu dojde, bude i takovým uznáním založena domněnka jeho existence k okamžiku uznání.

---

³⁴ Pro prekluzi proto nejsou charakteristická dvě stadia, jako je u promlčení. Marným uplynutím prekluzivní lhůty zaniká přímo subjektivní právo. Nedochozí tedy – obdobně jako u promlčení – k „mezistupni“, kdy právo existuje, ale jeho nárok je podmíněn.

³⁵ Srov. TÉGL, P. *Uznání dluhu*. Ad notam, 2010, č. 3, s. 16.

Přihlédnutí k prekluzi ex offa

Dalším rozdílem je míra povinnosti soudu zkoumat fakt promlčení a prekluze, resp. k těmto skutečnostem přihlédnout. Zatímco k uplynutí prekluzivní lhůty soud přihlédne *ex offa* (z úřední povinnosti), u promlčení je nutná aktivita žalovaného (dlužníka) a jím vznesená námitka promlčení.³⁶ Osoba dovolávající se ve svůj prospěch prekluze může přirozeně tuto skutečnost v soudním řízení namítnout. Této její aktivitě nelze bránit. Je ale pochopitelné, že soud může přihlédnout k zániku práva jen tehdy, dozví-li se o skutečnostech, z nichž lze na zánik práva usuzovat (tj. zejména o marném uplynutí prekluzivní lhůty).³⁷ Povinnost tvrdit a prokázat okolnosti svědčící o zániku práva má proto ten, kdo pro sebe z prekluze vyvozuje určité právní následky (zpravidla žalovaný). Tento závěr však nelze absolutizovat, o čemž svědčí i jeden z nálezu ÚS ze dne 01. 09. 2000, sp. zn. IV. ÚS 218/99. Z jeho závěrů plyne následující: *„Právě proto, že k zániku práva prekluzí, k němuž dochází ex lege, přihlíží soud z úřední povinnosti (právo, jež zaniklo prekluzí, nelze přiznat), nelze v daném případě z pohledu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, garantujícím každému při soudní ochraně jeho práv zákonem stanovený postup, akceptovat postup odvolacího soudu, který se věci z pohledu možného zániku práva jeho včasným neuplatněním odmítl zabývat, navzdory tomu, že námitku prekluze stěžovatel v řízení sám, byť se tak stalo v jeho závěru, vznesl. Z protokolu o jednání před odvolacím soudem sice vyplývá, že stěžovatel svůj poukaz na prekluzi blíže nekonkretizoval, nicméně z kontextu celého projednávaného případu bylo zřejmé, v jakém smyslu je s ohledem na projednávanou problematiku prekluze namítána.“*

Zákoník v některých případech stanovuje též specifickou konstrukci, kdy z jednotlivých skutkových podstat marného uplynutí určité lhůty nelze bezpečně poznat, zda se jedná o promlčení či prekluzi, i když se k důsledkům marného uplynutí lhůty vyžaduje i námitka strany, proti níž se právo uplatňuje. Pravidelná dikce zákona je taková, že namítne-li žalovaný u soudu nevčasné uplatnění práva ze strany žalobce, **soud žalobci toto právo nepřizná** (např. § 1921 odst. 3 OZ, § 1924 OZ, § 2129 odst. 2 OZ, § 2200 OZ nebo § 2208 odst. 3 OZ), **soud návrhu nevyhoví** (§ 2249 odst. 3 OZ), popř. **soud k výkonu práva žalobce, který byl nevčasný, nepřihlédne** (§ 2075 odst. 2 OZ). V těchto případech může být sporné, jedná-li se o

---

³⁶ O právu vznést námitku promlčení nemůže být dle judikatury dlužník jako účastník soudního řízení soudem poučen postupem dle § 5 OSŘ, protože zde nejde o procesní právo.

³⁷ Vzhledem k tomu, že soud přihlíží k prekluzi *ex offa*, nelze případné upozornění osoby, jíž je prekluze ku prospěchu, na to, že prekluzivní lhůta uplynula, považovat za nepoctivý výkon práva podle § 6 OSŘ, popř. za zneužití práva podle § 8 OSŘ. Nejde totiž o „námitku“ prekluze, jako je tomu u promlčení. Proto ani druhá strana (oprávněný) nemůže tvrdit, že k zániku jejích práva došlo v rozporu s § 6 OSŘ či § 8 OSŘ (jde totiž o zákonný následek marného uplynutí prekluzivní lhůty).

promlčení či o prekluzi. To je patrné zejména z § 2075 OZ. Dle odst. 1 „*Dárce může dar pro nevděk odvolat do jednoho roku ode dne, co obdarovaný dárci ublížil, ale dozví-li se o tom dárce později, do jednoho roku ode dne, kdy získal vědomost o důvodu pro odvolání daru. Dědic dárce může dar odvolat nejpozději do jednoho roku od smrti dárce.*“ Dle druhého odstavce pak „*Je-li dar odvolán později a namítne-li obdarovaný opožděné odvolání daru, soud k odvolání nepřihlédne*“. Ve vztahu k dikci první odstavce „*dárce může dar (...) odvolat*“ je třeba upozornit na dosavadní judikatorní závěry NS, dle nichž stanoví-li zákon v konkrétním ustanovení, že subjekt může své právo uplatnit u soudu v určité lhůtě, lze z takového ustanovení dovodit závěr, že po marném uplynutí takové lhůty již svá práva s úspěchem uplatnit nemůže, a že tedy jde o lhůtu propadlou. Uvedený § 2075 OZ tak představuje jakýsi hybrid na pomezí promlčení a prekluze, kdy k zániku práva soud přihlédne pouze na námitku.

To, zda se právo promlčí či prekluduje, obvykle plyne přímo z dikce zákona (§ 626 OZ pro promlčení či § 2325 odst. 2 OZ pro prekluzi). Není tomu tak vždy, pak je tedy třeba stanovit, který následek má nastat. Občanský zákoník se snaží dát jasné vodítko, když stanoví, že nevykonání práva ve stanovené lhůtě vede k jeho zániku jen v případech stanovených zákonem **výslovně**. Tím jen potvrzuje dosavadní názory teorie a praxe, podle nichž zánik práva je třeba vyjádřit zákonem výslovně. K tomu mohu uvést např. náleží ÚS ze dne 26. 07. 2006, sp. zn. II. ÚS 300/06, v němž byla zkoumána povaha lhůty pro podání žaloby dle § 247 odst. 1 OSŘ. ÚS dospěl k závěru, podle něhož „*Závažnost důsledků prekluze podle ustáleného výkladu Ústavního soudu vyžaduje, aby sankce zániku práva byla v příslušné právní normě výslovně vyjádřena. Platí-li tato zásada pro normy obsažené v hmotněprávních předpisech, tím spíše musí platit pro právní normy obsažené v předpisech procesněprávních.*“ Výslovným vyjádřením však nelze rozumět vždy jen použití formulace „jinak právo zaniká“, „jinak právo zanikne“ apod. Prekluzivní charakter lhůty lze podle mého názoru dovodit i z jiného způsobu vyjádření, popř. z teologie daného ustanovení.³⁸ Např. § 2111 OZ je jasným příkladem prekluzivní lhůty, když stanoví, že „*Neoznámil-li kupující vadu věci včas, pozbývá právo odstoupit od smlouvy*“ (toto právo zaniká).

---

³⁸ ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ, HULMÁK. *Komentář P*, s. 581.

V této souvislosti lze upozornit i na judikaturu NS. Jmenovat můžeme např. rozsudek ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1348/96 a rozsudek ze dne 16. 12. 1999, sp. zn. 23 Cdo 1460/98, uveřejněné pod č. R 50/1999 a pod č. R 43/2000 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Dále pak např. rozsudky ze dne 29. 02. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1053/98, pak také rozsudek ze dne 15. 05. 2000, sp. zn. 23 Cdo 2313/98 a usnesení ze dne 06. 01. 2009, sp. zn. 28 Cdo 2674/2006. V nich NS vyslovil názor, že stanoví-li zákon v konkrétním ustanovení, že účastník hmotněprávního vztahu může své právo uplatnit u soudu v určité lhůtě, lze z takového ustanovení dovodit závěr, že po marném uplynutí takové lhůty již svá práva s úspěchem uplatnit nemůže; jde tedy o lhůtu propadlou, i když není vyjádřena dovětkem „jinak právo zanikne“, když skutečnost, že jde o dobu prekluzivní, je slovně vyjádřena jinak. Např. z rozsudku NS ze dne 27. 11. 1997, sp. zn. Cdon 316/96 plyne, že „*Postačí, vyplývá-li tento následek z kontextu zákona*“. Tyto závěry jsou použitelné např. pro případy lhůt pro podání odpůrčí žaloby dle § 590 OZ a § 591 OZ. Naopak v žádném případě nemají povahu prekluzivní lhůty uvedené v § 986 odst. 2 a 3 OZ. Obecný výměr prekluze v § 654 OZ je doplněn dalšími speciálními ustanoveními. Za všechny lze jmenovat např. § 1008 odst. 1 OZ, § 1795 OZ, § 2148 odst. 1 OZ nebo § 2325 odst. 2 OZ.

Předmětem prekluze je stejně jako u promlčení subjektivní právo, a to zásadně majetkové. Zákon však v určitých situacích připouští i prekluzi povinnosti – např. § 1788 odst. 1 OZ (smlouva o smlouvě budoucí), z něhož plyne, že nevyzve-li oprávněná strana závaznou stranu k uzavření smlouvy včas, povinnost uzavřít budoucí smlouvu zaniká (tím i zanikne právo na uzavření smlouvy budoucí). Výzva k uzavření smlouvy se musí uskutečnit ve lhůtě dojednané stranami. Kromě majetkových práv však prekludují i některá práva osobní, konkrétně práva z rodinných poměrů. Např. právo muže (manžela matky) na popření otcovství dle § 785 OZ, právo matky na popření otcovství jejího manžela podle § 789 OZ apod. Ještě návrh OZ ve své verzi k 31. 12. 2008 paradoxně připouštěl v § 575 odst. 1 OZ prekluzi práv na ochranu jména, cti, pověsti a jiných přirozených práv. Tato konstrukce byla opuštěna, i když v zákoně zůstalo přechodné ustanovení § 3037 OZ, které je třeba považovat za obsoletní.

Prekluzivní lhůty

Vzhledem k tomu, že prekluzivní lhůty jsou lhůtami hmotněprávními, uplatní se pro ně pravidla počítání času dle platného občanského zákoníku, aplikací § 607 OZ. To, zda je lhůta lhůtou hmotněprávní či procesní, má v některých ohledech velké důsledky. Přitom spolehlivým indikátorem toho, zda je o tu kterou lhůtu, není pouze zjištění, že určitá lhůta je upravena

v hmotněprávním či procením předpisu. K tomu lze přirovnat např. již zmiňovaný nález ÚS ze dne 26. 07. 2006, sp. zn. II. ÚS 300/06, v němž byla zkoumána povaha lhůty pro podání žaloby dle § 247 odst. 1 OSŘ.

Rozdílně od promlčení zákon subsidiárně neupravuje žádnou obecnou prekluzivní lhůtu, vždy jen speciální lhůty pro každý případ zvlášť. Obecně můžeme říci, že prekluzivní lhůty jsou kratší než lhůty promlčecí. Prekluzivní lhůty jsou stanoveny zásadně určitě, tj. určitou délkou (např. § 1008 OZ). V některých případech však zákonodárce vymezil délku lhůty neurčitě – např. § 2244 odst. 1 OZ, kde je stanovena prekluzivní lhůta *bez zbytečného odkladu* nebo § 1766 odst. 2 OZ, kde se mluví o lhůtě *přiměřené* (přiměřenost lhůty je navíc subsidiárně stanovena vyvratitelnou domněnkou v trvání dvou měsíců). Prekluzivní lhůty mohou být stejně jako lhůty promlčecí konstruovány buď se **subjektivně**, nebo **objektivně** určeným počátkem (§ 1008 OZ). Za účinnosti OZ 1964 se pravidla o prekluzi (stejně tak o promlčení) obecně považovala za kogentní. Dle platného občanského zákoníku je situace jiná. Nelze apriorně tvrdit, že prekluze je regulována kogentně. Uplatní se zde obecné vymezení kogentnosti a dispozitivnosti obsažené v § 1 odst. 2 OZ. To platí nejen s ohledem na předmět prekluze (rozsah práv, která nevykonáváním zanikají), nýbrž i s ohledem na povahu lhůt (subjektivní, objektivní), jejich běh a délku. Lze si proto např. sjednat, že určitá práva, která obecně podléhají promlčení, v konkrétním případě v důsledku nevykonávání zaniknou (např. služebnost). Toto ujednání však bude bez právních účinků ve vztahu k právům, s nimiž takto nelze disponovat (přirozená práva člověka). Zjednodušeně řečeno, normy o prekluzi je možno smluvně definovat tam, kde tomu nebrání kogentní úprava zákona.

XII. ZÁVĚR

Na závěr mé práce bych ještě stručně zmínila nepromlčitelná práva. Nepromlčitelnost **vlastnického práva** jakožto základního práva věcného (a zároveň práva, které je jedním ze stěžejních občanských práv) znamená, že byť by od neoprávněného zásahu do vlastnického práva uplynula jakkoliv dlouhá doba, smí se vlastník s úspěchem domáhat upuštění od takových zásahů kdykoliv. Tak např. při rušení vlastnického práva spočívajícím v neoprávněném zadržování věci je její vlastník oprávněn domáhat se vydání takové věci v časově neomezené době. Vindikační žaloba (§ 1040 OZ) tak bude mít úspěch např. po dvaceti letech od neoprávněného zásahu do vlastnického práva (od okamžiku neoprávněného odejmutí věci vlastníkov). Stejně tak negatorní žaloba (§ 1042 OZ) bude úspěšná i tehdy, byla-li podána např. po dvaceti letech od prvního zásahu do vlastnického práva spočívajícího v jiném rušení než v neoprávněném zadržování věci. Oproti tomu zákonem nově koncipovaná ochrana rušené držby (i když se jednalo o držbu vlastnického práva) může být využita jen v prekluzivních lhůtách dle § 1008 OZ. Výjimku pak představuje ochrana rušení držby vlastnického práva, pokud jde o držbu řádnou, poctivou a pravou. Tehdy je držitel dle § 1044 OZ chráněn bez časového omezení tzv. žalobou z domnělého vlastnického práva (též žalobou z lepšího práva, popř. Publiciánskou žalobou – *actio Publiciana in rem*).

Výše uvedená nepromlčitelnost vlastnického práva je však jen relativní. Dojde-li totiž za podmínek zákonem stanovených k vydržení vlastnického práva k věci, zaniká okamžikem nabytí vlastnického práva vydržitelem vlastnické právo původního vlastníka, a tím i jeho ochrana. Nelze ovšem mluvit o tom, že by se původnímu vlastníku v okamžiku dokončení vydržení jeho vlastnického právo promlčelo. Taková koncepce by byla teoreticky chybná. Stejně platí v případech, kdy třetí osoba nabude vlastnické právo nikoli vydržením, nýbrž podle pravidel o nabytí od neoprávněného (§ 984 OZ a § 1109 OZ). I tehdy zanikne vlastnické právo dosavadnímu vlastníkov, a tím i jeho ochrana. Nepromlčitelnost vlastnického práva však neznámá, že by snad promlčení nepodléhala práva, která jsou svojí povahou věcmi (nehmotnými), a jsou tudíž ve vlastnictví oprávněného – např. pohledávky, právo zástavní, služebnosti apod. Jinými slovy – je-li předmětem vlastnického práva právo, pak se toto právo rovněž promlčuje. Nepromlčitelnost vlastnického práva samozřejmě neznámá ani to, že by promlčení nepodléhala práva na náhradu újmy způsobené zásahem do vlastnického práva, resp. práva z kondikce, náhrada za omezení vlastnického práva apod.

Nepromlčuje se ani **právo domáhat se rozdělení společné věci**. Jde tedy o případy práva spoluvlastníka požadovat oddělení ze spoluvlastnictví či zrušení spoluvlastnictví (§ 1140 OZ). Právo domáhat se „rozdělení“ společné věci nemá znamenat, že by promlčení nepodléhal jen tento způsob vypořádání spoluvlastníků, zatímco jiné způsoby (přikázání věci jednomu či některým spoluvlastníkům, popř. prodej věci) promlčení podléhají. Nemožnost promlčení se týká všech způsobů vypořádání mezi spoluvlastníky. Právo spoluvlastníka kdykoli a bez časového omezení požadovat oddělení ze spoluvlastnictví či zrušení spoluvlastnictví však může být smluvně či v důsledku soudního rozhodnutí modifikováno. Specificky jde o institut odkladu zrušení spoluvlastnictví (§ 1157 OZ). Obdobně se nepromlčuje ani právo manželů na modifikaci režimu jejich společného jmění, a to ať již modifikaci smluvní (§ 716 OZ.), tak i soudní (§ 724 OZ). Trvá-li manželství, trvá právo na modifikaci.

Právo na zřízení nezbytné cesty také patří mezi nepromlčitelná práva. Úprava nezbytné cesty koncepčně do určité míry navazuje na § 151o odst. 3 OZ 1964. OZ však obsahuje širší a komplexnější úpravu, spolu s řešením i některých vedlejších aspektů (náhrada nákladů, vypořádání oprávněného s dotčenými osobami apod.). Výjimka z promlčení je odůvodněna tím, že potřeba nezbytné cesty – vznikne-li – nepomíjí ani uplynutím určitého delšího časového úseku, jsou-li místní poměry stále stejné. Lze říci, že v tomto případě existuje veřejný zájem na řešení této situace, a to v zásadě bez časového omezení.

Dalším nepromlčitelným právem je **právo na vykoupení reálného břemene**. Reálná břemena představují určitý hybrid na pomezí mezi věcným a obligačním právem. Obsahem reálného břemene je povinnost dočasného (každého aktuálního) vlastníka zatížené věci oprávněné osobě něco dát či konat, a to jako dlužník. V základu toho práva tak stojí obligace. Reálná břemena mohou být zřízena pouze jako vykupitelná, přičemž podmínky výkupu musí být předem určeny již při zřízení reálného břemene (§ 1304 OZ). Smyslem vykupitelnosti časově neomezeného reálného břemene je ochrana vlastníka zatížené věci před neuváženým závazkem k plnění, jehož celkový budoucí rozsah je v době zřízení reálného břemene nepředvídatelný. Brání se tím vztahu osobní závislosti vlastníka zatížené věci na oprávněném. Oproti tomu časově neomezené služebnosti přípustné jsou, a to i bez nutnosti ujednání podmínek vykupitelnosti.

Kromě výslovně uvedených případů existují i další nepromlčitelná práva. Již za účinnosti OZ 1964 se uznávala nepromlčitelnost práva vlastníka pozemku požadovat **vypořádání neoprávněné stavby** (OZ 1964 § 135c). Stejně tak se nepromlčuje **právo na určení vlastnické hranice mezi sousedními pozemky**, jsou-li hranice neznatelné nebo pochybné (§ 1028 OZ).

Dále sem patří **právo vypovědět závazek na dobu neurčitou** a s tím souvisí i judikatorní závěr o neprohlášení **práva vypovědět nájem bytu**, to bych nadále, vzhledem k rozsáhlosti tématu, nerozebírala. Jiným případem neprohlášení práva je **právo na vyplnění blankosměnky** či **právo vznést kompenzační námitku** (námitku započtení).

XIII. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400s. ISBN 978-80-7400-529-9

ŠVESTKA, ČEŠKA, CHYSKÝ. *Promlčení*, s. 40.

ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2

KNAPPOVÁ, M. a ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek I. Třetí aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI Publishing, 2002. 471s. ISBN 80-86395-31-6

MELZER, F.; TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014. 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1

BĚLOHLÁVEK, A. J.; ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 830s. ISBN 978-80-7380-413-8

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 5. listopadu 1991

Zákon č. 40/1964 Sb., ze dne 26. února 1964, Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů* 5. 3. 1964, ISSN 0322-8037

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Aneta Drobná

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: prezenční

Název práce: Promlčení a prekluze

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 42

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: JUDr. Martina Prokopová